

Ο Άγιος Βασίλης της Ελλάδας και του Χριστιανισμού

Στην Ελλάδα και την ορθόδοξη παράδοση η πρώτη ημέρα του χρόνου ταυτίστηκε με σχετική ευκολία με το Μέγα Βασίλειο, το μεγάλο ιεράρχη από την Καισαρεία της Καππαδοκίας, του 4ου αιώνα. Η φιγούρα του βορειοευρωπαίου και βορειοαμερικανού Santa Claus έφτασε στην αστική κυρίως τάξη της ελληνικής κοινωνίας, τη δεκαετία 1950-1960 από τους μετανάστες, μέσω τις ευχετήριων καρτών.

Έως τότε ο Μέγας Βασίλειος ήταν ένας από τους τρεις ιεράρχες, γεννήθηκε το 330 στη Νεοκαισάρεια του Πόντου. Σπούδασε ρητορική, φιλοσοφία, αστρονομία, γεωμετρία, ιατρική, φιλολογία και φυσική στην Καισάρεια, στην Κωνσταντινούπολη και αργότερα στην περίφημη Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών. Χειροτονήθηκε πρεσβύτερος στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και το 370 διαδέχθηκε στον επισκοπικό θρόνο το μητροπολίτη Καισαρείας.

Ο ίδιος έγινε γνωστός κυρίως για τη φιλανθρωπία του και γιατί φρόντιζε πάντα όσους είχαν την ανάγκη του. Σύμφωνα με την παράδοση αμέσως μετά τα Χριστούγεννα ξεκινούσε πεζός μ' ένα ραβδί στο χέρι και έφερνε συμβολικά δώρα στους ανθρώπους δώρα: ευλογία του και η καλή τύχη.

Από τον Μέγα Βασίλειο ξεκίνησε και η παράδοση της βασιλόπιτας της Πρωτοχρονιάς. Όλα άρχισαν όταν ο Έπαρχος της Καππαδοκίας πήγε στην πόλη για να εισπράξει φόρους, οι κάτοικοι ζήτησαν τη βοήθεια του Μεγάλου Βασιλείου για να μην χάσουν τα πολύτιμα αντικείμενα τους, αφού ήταν και τα μόνα που είχαν. Αφού τα συγκέντρωσαν και τα είδε ο Έπαρχος, ο Μέγας Βασίλειος τον έπεισε να μην τα πάρει. Ενθουσιασμένοι οι κάτοικοι ευχαριστούν τον Μέγα Βασίλειο που τους βοήθησε, ωστόσο τότε προέκυψε το ζήτημα της επιστροφής των αντικειμένων στους ιδιοκτήτες τους. Τότε για να μην υπάρξει διχόνοια και προστριβές διέταξε τους πιστούς να φτιάξουν το απόγευμα του Σαββάτου πίτες και να βάλουν μέσα σε κάθε μία από ένα αντικείμενο. Την επομένη τους τις μοίρασε και, σαν από θαύμα, κάθε ένας βρήκε μέσα στην πίτα αυτό που είχε προσφέρει.

Ο Άγιος Βασίλης στον υπόλοιπο κόσμο

Ο Άγιος Βασίλης πάντως που όλοι έχουν αγαπήσει είναι αυτός με την κόκκινη στολή, τη λευκή γενειάδα, με το σάκο του γεμάτο δώρα, πάνω σε έλκηθρο που το σέρνουν τάρανδοι και μοιράζει δώρα την παραμονή της πρωτοχρονιάς σε όλα τα καλά παιδιά.

Ωστόσο κάθε χώρα και κάθε πολιτισμός τον έχει βαφτίσει σύμφωνα με τα δικά του έθιμα, ίσως και τις ειδικές του ανάγκες. Σημασία έχει πάντως πως σε όλες τις γωνιές του πλανήτη ο συμβολισμός είναι ο ίδιος.

Μερικά από τα ονόματα που έχει:

Ο «πατέρας των Χριστουγέννων» των Άγγλων

Ο «Περ Νοέλ» των Γάλλων

Ο «Σίντερ-Κλάας» των Ολλανδών

Ο «Βάιναχτσμαν» των Γερμανών

Ο «Λαμ-Κουνγκ-Κουνγκ» (=ο Καλός γερο-πατέρας) των Κινέζων

Ο «Χοτέισο» των Ιαπώνων

Ο αγαθός γίγαντας Γκαργκάν στην παράδοση των Κελτών

Η Μπεφάνα στην Ιταλία

Η γριά Μπαμπούσκα στη ρωσική παράδοση, που καταδικάστηκε να τριγυρνάει την ημέρα των Θεοφανίων και να μοιράζει δώρα στα παιδιά, επειδή έδωσε λάθος κατευθύνσεις για το δρόμο προς τη Βηθλεέμ.

Το όνομα πάντως Santa Claus είναι μία παράφραση του ολλανδικού ονόματος Sinterklaas, που μετέφεραν και εδραίωσαν στο Νέο Κόσμο, στο Νέο Άμστερνταμ (σήμερα Νέα Υόρκη) οι Ολλανδοί μετανάστες.

Το 1822 ο Αμερικανός συγγραφέας Κλέμεντ Μουρ έγραψε το ποίημα «The Night Before Christmas» στην εφημερίδα «Sentinel». Εκεί υπάρχει η πρώτη περιγραφή του Santa Claus και της δράσης του στη σημερινή παγκόσμια εκδοχή. Μάλιστα η ιστορία αυτή εικονογραφήθηκε από τον πατέρα του χιουμοριστικού αμερικανικού σχεδίου Τόμας Νάστ,.

Υπάρχει και μία ακόμα εκδοχή που θέλει τον Άγιο Βασίλη να γεννιέται κατά τη διάρκεια του αμερικανικού Εμφυλίου, όταν ο Νάστ εργαζόταν στο Harper's Weekly και απεικονίζει με δικές του ιστορίες τα δρώμενα του πολέμου. Μία από αυτές ήταν «Ο Άγιος Βασίλης στο στρατόπεδο», όπου παρουσιάζεται για πρώτη φορά με τα χαρακτηριστικά που τον ξέρουμε σήμερα και ο οποίος μοίραζε δώρα σε ένα στρατόπεδο των Βορείων.

Στη συνέχεια έρχεται το ποίημα του Κλέμεντ Μούρ, ο οποίος έδωσε στον Άγιο Βασίλη το μεταφορικό του μέσο, το έλκηθρο με τους τάρανδους και τον «έμαθε» να μπαίνει στα σίτια από τις καμινάδες.

Τέλος το 1931 η Coca Cola και ο αμερικανός σχεδιαστής Χέιντον Σάντμπλομ, για τις ανάγκες ενός διαφημιστικού έβαψαν τη μέχρι τότε πράσινη στολή του Άγιου Βασίλη στο κόκκινο χρώμα του αναψυκτικού και του έμεινε για πάντα.

Πηγή: iefimerida.gr

<https://www.iefimerida.gr/news/83106/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BF-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%BB%CE%B7%CF%82>

Ο Άη Βασίλης αποτελεί σήμερα μία διεθνή λαογραφική μορφή η οποία διανέμει δώρα σε παιδιά και ενήλικους που υπήρξαν «καλοί» κατά τη διάρκεια του χρόνου. Είναι κυρίαρχο πρόσωπο του εορτασμού της Πρωτοχρονιάς και των Χριστουγέννων. Η γνωστή παρουσία του με κόκκινη στολή, λευκή γενειάδα, τα γυαλιά του, πάντα χαμογελαστός με το σάκο με τα δώρα, πάνω σε έλκηθρο που το σέρνουν ζωντάρια ή τάρανδοι αποτελεί σήμερα σε παγκόσμια κλίμακα τον πλέον αγαπημένο ήρωα των παιδιών τις ημέρες αυτών των εορτών ακόμη και σε χώρες μη Χριστιανικές.

Είναι ακριβώς ο ίδιος ο «Σάντα Κλάους» (Άγιος Νικόλαος) των Άγγλων, ο «Περ Νοέλ» των Γάλλων, ο «Σίντερ-Κλάας» των Ολλανδών, ο «Βάιναχτμαν» των Γερμανών, ο «Λαμ-Κουνγκ-Κουνγκ» (= «ο Καλός γερο-πατέρας») των Κινέζων, ο «Χοτέισο» των Ιαπώνων και «Babbo Natale» των Ιταλών.

Η σημερινή μορφή του Άη Βασίλη έγινε δημοφιλής με το ποίημα «A Visit from St. Nicholas» (Μια επίσκεψη από τον Άγιο Νικόλαο) που δημοσιεύτηκε το 1823. Η οπτικοποιημένη εκδοχή πρωτοεμφανίστηκε στο περιοδικό «Harper's Weekly» το 1863.

Συμμετοχή στην δημοφιλία είχε και το παιδικό βιβλίο «The Life and Adventures of Santa Claus» του 1902. Η White Rock Beverages ήταν μια εταιρία αναψυκτικών που τον χρησιμοποίησε το 1915 για να πουλήσει μεταλλικό νερό, και το 1923 τζίντζερ-έλ.

Το 1931 η γνωστή αμερικάνικη εταιρεία αναψυκτικών Coca-Cola παρουσίασε τον Άη Βασίλη με πρωτοχρονιάτικα δώρα τα προϊόντα της εταιρείας στα χρώματα βεβαίως εκείνης. Η διαφήμιση αυτή υπήρξε εμπορικά τόσο επιτυχής που έμελλε να γίνει σήμα δημοτικότητάς της ανά τον κόσμο. Η μακρόχρονη χρήση του σε διαφημίσεις της Coca-Cola παγίωσε την εμφάνισή του και ειδικά τα κόκκινα ρούχα, αλλά οπωσδήποτε δεν ήταν δική της εφεύρεση.

Στη Δύση το πρόσωπο του Αγίου Βασιλείου έχει ταυτιστεί με την ιστορία του Αγίου Νικολάου που φημιζόταν για τη γενναιοδωρία του. Στην ιστορία του Αγίου Νικολάου οι βόρειοι λαοί έχουν προσθέσει στοιχεία των δικών τους παραδόσεων (τάρανδοι, έλκηθρο, άστρο του Βορρά, μεγάλες κάλτσες κ.λπ.) μια κουλτούρα που τον συνοδεύει μέχρι και σήμερα. Στα ελληνικά δεδομένα η μετατροπή αυτή φαίνεται να πέρασε περίπου στη δεκαετία του 1950-1960, κυρίως στον αστικό πληθυσμό από τους «συγγενείς» μετανάστες που με τις ευχητήριες κάρτες τους εισήγαγαν τον «Δυτικό» Άη-Βασίλη.

Για τους Ορθόδοξους χριστιανούς ο Άγιος Βασίλης είναι ο Μέγας Βασίλειος, ο οποίος έζησε στη Καππαδοκία που αφιέρωσε σχεδόν όλη του τη ζωή στη βοήθεια προς τον συνάνθρωπο και που θεωρείται στη παγκόσμια ιστορία ως ο εμπνευστής αλλά και πρώτος δημιουργός της οργανωμένης φιλανθρωπίας. Σύμφωνα με την

παράδοση, ο Μέγας Βασίλειος ήταν ψηλόλιγνος, με μαύρα μάτια και γένια. Ακόμη και ο Άγιος Νικόλαος στην Ορθόδοξη παράδοση αγιογραφείται ως ισχνός ασπρογένης γέροντας. Ο Μέγας Βασίλειος πέθανε στις 31 Δεκεμβρίου του 378. Τη 1 Ιανουαρίου του 379, ημέρα της κηδείας του, διατηρούμενη στη παράδοση, θεωρήθηκε (πρώτα) απ' όλους χριστιανικούς λαούς ότι φέρνει ευλογία και καλή τύχη στη νέα χρονιά. Τα κάλαντα Πρωτοχρονιάς πέρα από τα παινέματα κύριο πρόσωπο είναι ακριβώς ο Μέγας Βασίλειος για το έργο του οποίου γίνεται υπενθύμιση στον σπιτονοικοκύρη ώστε να επαναλάβει επ' ωφελείας βεβαίως των παιδιών που ψάλλουν αυτά.

Σε όλες τις χώρες, εκτός από την Ελλάδα ο Άγιος Βασίλης επισκέπτεται τα σπίτια τα Χριστούγεννα. Στην Ελλάδα, τον δεχόμαστε την Πρωτοχρονιά, γιατί είναι η μέρα της εορτής του Αγίου Βασιλείου.

<http://www.psgg.gr/i-ekpaideusi-toy/ethima-paradosi/apo-poy-prohlthe-o-agios-basilhs.html>

Σύμφωνα με διάφορους μύθους οι οποίοι επιβίωσαν μέσα στα χρόνια, ο ερχομός του Άγιου Βασίλη προμήνυε τον ερχομό της άνοιξης και την αναγέννηση της φύσης, έτσι όσοι απεικόνιζαν τότε την εικόνα του, τον έντυναν με πράσινα ρούχα, βάζοντας του μάλιστα και διάφορα στοιχεία της φύσης πάνω του.

Γύρω στο 1930 όμως, γνωστή αμερικάνικη εταιρεία αναψυκτικών αποφάσισε πώς ήθελε να «πουλήσει» την διάσημη αυτή εικόνα με τα δικά της χρώματα ξαναφτιάχνοντας τον λίγο πιο χοντρό με λευκή πλούσια γενειάδα, λίγο πιο γλυκό και βάζοντας την στολή του κατακόκκινη.

Η καμπάνια της εταιρείας η οποία σχεδιάστηκε από τον Haddon Sundblom ήταν τόσο επιτυχημένη, που τελικά επικράτησε και διατηρήθηκε σε όλο τον κόσμο μέχρι σήμερα, αφήνοντας για πάντα πίσω την πράσινη στολή του Santa Claus.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η καταγωγή του Άγιου Βασίλη, ο οποίος αρχικά τοποθετείτο στο χωριό Κορβατουντούρι που βρίσκεται στον Αρκτικό κύκλο.

Περί το 1927 όμως φιλανδικό ραδιόφωνο αποκάλυψε πως ο Άγιος Βασίλης «ζει» στην φιλανδική Λαπωνία, αιτιολογώντας αυτή του την ανακοίνωση λόγω των γκρίζων τάρανδων που συνόδευαν τον Άγιο Βασίλη, οι οποίοι δεν υπήρχαν στο Βόρειο Πόλο.

Από τότε και μέχρι σήμερα, γύρω από τον «μύθο» του Άγιου Βασίλη (Santa Claus) αναπτύχθηκε μια τεράστια βιομηχανία με διάφορα προϊόντα, τα οποία βρίσκουν εύφορο έδαφος στην υπερκαταναλωτική περίοδο των γιορτών.

Πώς προέκυψε όμως ο χοντρός κύριος με τα γένια και τα δώρα;
Ο Άγιος Βασίλης στην διεθνή λαογραφία αποτελεί το κυρίαρχο πρόσωπο των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς και είναι αγαπημένος ήρωας μικρών και μεγάλων.

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως η σημερινή μορφή του καθιερώθηκε από μεγάλη εταιρεία αναψυκτικών –όσο αφορά κυρίως το κόκκινο χρώμα στη στολή. Η αρχική του μορφή όμως ως ένας μεγάλος κύριος, με ροδαλά μάγουλα και κοιλίτσα, πρωτοεμφανίστηκε το 1823 από τον εικονογράφο Τόμας Ναστ και δημοσιεύτηκε στο ποίημα «A visit from St. Nicholas».

Παρόλα αυτά η ιδέα ενός καλού κυρίου που μοιράζει δώρα σε σπίτια που το έχουν ανάγκη, υπήρχε αιώνες πριν ξεκινώντας όπως όλα δείχνουν από τον Έλληνα Επίσκοπο Άγιο Νικόλαο, ο οποίος κυκλοφορούσε και μοίραζε δώρα και χρήματα στους φτωχούς, πετώντας από τις καμινάδες των σπιτιών γιατί ήταν ντροπαλός.

Στη Βρετανία η μορφή αυτή παρουσιάστηκε ως «Ο Πατέρας των Χριστουγέννων», ενώ στην Ολλανδία ως Sinterklaas. Στην Γερμανία γιόρταζαν τον Christkind και στην Ιταλία την Befana. Ο Άγιος Βασίλης όπως διαμορφώθηκε μεταγενέστερα, αποτελεί ένα κράμα όλων των πιο πάνω τοπικών μύθων συνδυάζοντας χαρακτηριστικά από όλες αυτές τις ιστορίες.

Σύμφωνα με την ορθόδοξη παράδοση το έθιμο της Βασιλόπιτας εξαπλώθηκε από την Καισάρεια της Καππαδοκίας, στη Μικρά Ασία. Ο Μέγας Βασίλειος ήταν δεσπότης της Καισάρειας και ζούσε αρμονικά με τους συνανθρώπους του. Κάποια μέρα όμως, ένας στρατηγός-τύραννος της περιοχής, ζήτησε να του δοθούν όλοι οι θησαυροί της πόλης της Καισάρειας, αλλιώς θα πολιορκούσε την πόλη για να την κατακτήσει και να τη λεηλατήσει.

Ο Μέγας Βασίλειος ολόκληρη τη νύχτα προσευχόταν να σώσει ο Θεός την πόλη. Ξημέρωσε η νέα μέρα και ο στρατηγός αποφασισμένος με τον στρατό του περικύκλωσε αμέσως την Καισάρεια. Ζήτησε να δει τον Δεσπότη, ο οποίος βρισκόταν στον ναό και προσευχόταν. Με θράσος ο αδίστακτος απαίτησε το χρυσάφι και ό,τι άλλο πολύτιμο υπήρχε στην πόλη. Ο Μέγας Βασίλειος απάντησε ότι οι άνθρωποι της πόλης του δεν είχαν τίποτε άλλο πέρα από πείνα και φτώχεια. Ο στρατηγός τότε θύμωσε πολύ και άρχισε να απειλεί τον Μέγα Βασίλειο ότι θα τον εξορίσει μακριά από την πατρίδα του ή κι ακόμη μπορεί να τον σκοτώσει.

Οι χριστιανοί της Καισάρειας αγαπούσαν πολύ τον Δεσπότη τους και γι' αυτό μάζεψαν λοιπόν απ' τα σπίτια τους ό,τι πολύτιμο είχαν και του το πρόσφεραν, ώστε δίνοντάς τα στο σκληρό στρατηγό να σωθούν. Όμως ο ανικανοποίητος στρατηγός παρά ταύτα διέταξε τον στρατό του να επιτεθεί στον φτωχό λαό της πόλης. Ο Μέγας Βασίλειος, που ήθελε να προστατέψει την πόλη ξανά προσευχήθηκε κι έδωσε ό,τι χρυσασφικά είχε μαζέψει μέσα σ' ένα σεντούκι. Όταν ο στρατηγός πήγε ν' ανοίξει το σεντούκι και ν' αρπάξει τους θησαυρούς, με το που ακούμπησε τα χέρια του πάνω, έγινε το θαύμα! Όλοι οι συγκεντρωμένοι είδαν μια λάμψη κι αμέσως έναν λαμπρό καβαλάρη να ορμάει με τον στρατό του πάνω στον στρατηγό και τους δικούς του και σ' ελάχιστο χρόνο όλοι τους αφανίστηκαν. Ο λαμπρός καβαλάρης ήταν ο Άγιος Μερκούριος και στρατιώτες του οι άγγελοι. Έτσι σώθηκε η πόλη της Καισάρειας. Ο Μέγας Βασίλειος, τότε όμως, βρέθηκε σε δύσκολη θέση. Θα έπρεπε να μοιράσει τα χρυσασφικά στους κατοίκους της πόλης και η μοιρασιά να είναι δίκαιη, δηλαδή να πάρει ο καθένας ό,τι ήταν δικό του. Αυτό ήταν πολύ δύσκολο.

Κάλεσε λοιπόν τους διακόνους και τους βοηθούς του και τους είπε να ζυμώσουν ψωμάκια, όπου μέσα στο καθένα ψωμάκι θα έβαζαν και λίγα χρυσασφικά. Όταν αυτά ετοιμάστηκαν, τα μοίρασε σαν ευλογία στους κατοίκους της πόλης της Καισάρειας. Στην αρχή όλοι παραξενεύτηκαν, μα η έκπληξή τους ήταν ακόμη μεγαλύτερη όταν κάθε οικογένεια κόβοντας το ψωμάκι αυτό έβρισκε μέσα τα χρυσασφικά της. Ήταν λοιπόν ένα ξεχωριστό ψωμάκι, η Βασιλόπιτα. Έφερνε στους ανθρώπους χαρά κι ευλογία μαζί. Από τότε φτιάχνουμε κι εμείς Βασιλόπιτα με το φλουρί μέσα, την πρώτη μέρα του χρόνου, τη μέρα του Αγίου Βασιλείου. Η Βασιλόπιτα, αγιοβασιλιάτικο έθιμο πολλών αιώνων, μεταφέρεται από γενιά σε γενιά, για να μας θυμίζει την αγάπη και την καλοσύνη αυτού του Αγίου ανθρώπου.